

Terävän lääketieteellisen instrumentin aiheuttama pisto- tai viiltotapaturma on yksi tyypillisimmistä työtapaturmista terveydenhuoltoalalla. Suomessa arvioidaan tapahtuvan vuodessa noin sata verialtistumistapaturmaa tuhatta terveydenhuoltoalan työntekijää kohti. Todennäköisesti tapaturmia sattuu todellisuudessa vielä enemmän, koska osa jää ilmoittamatta.

Esimerkkejä terveydenhuollossa käytettävistä terävistä instrumenteista.

Pisto- ja viiltotapaturmia sattuu esimerkiksi

- kun käytettyä neulaa asetetaan takaisin suojuksensa (eli ns. hylsytetään/tupetetaan)
- kun käytetty, suojaamaton terävä instrumentti on jätetty muualle kuin keräysastiaansa
- kun keräysastia on liian täynnä.

Syitä tapaturmiin ovat mm. kiire, osaamisvaje ja perehdytyksen puutteet, huolimattomuus, puutteelliset työvälineet ja varusteet, riskialttiit työtavat sekä potilaan ennakoimaton käyttäytyminen hoitotoimen aikana.

Veritapaturmasta voi seurata vakava, parantumaton sairaus

Terävän instrumentin aiheuttama pisto tai viilto itsessään ei yleensä ole seurauksiltaan vakava. Tilanne muuttuu, jos työntekijä altistuu tapaturmassa verelle tai muulle tartuntavaaralliselle kehon nesteelle tai eritteelle. Terveydenhuollon työntekijöiden työturvallisuutta ja -terveyttä uhkaa yli 20 veriperäistä sairautta. Pahimmillaan työntekijä voi saada pisto- tai viiltotapaturmasta vakavan tartuntataudin, johon ei ole olemassa rokotetta tai parantavaa lääkitystä. Pisto- ja viiltotapaturmien ehkäisyn lähtökohtana on, että verta tai muuta kehon nestettä pidetään aina tartuntavaarallisena.

Mitä työpaikoilla voidaan tehdä pisto- ja viiltoturvallisuuden parantamiseksi?

Vaarojen tunnistaminen ja riskien arviointi ovat edellytyksiä pisto- ja viiltotapaturmien ehkäisemiselle, sillä ainoastaan tunnistetuilta riskeiltä voidaan suojautua. Vaarojen selvityksessä on otettava huomioon kaikki paikat, tilanteet, tehtävät ja välineet, joissa voi sattua pisto- ja viiltotapaturma ja joihin liittyy verta tai muuta mahdollisesti tartuntavaarallista ainetta.

Työnantaja päättää riskien arvioinnin tulosten perusteella tarvittavista toimista riskien poistamiseksi ja hallitsemiseksi. Veriteitse tarttuvien taudinaiheuttajien leviämisvaaran poistaminen kokonaan on usein mahdotonta. Pisto- ja viiltotapaturmien määrää voidaan kuitenkin vähentää huomattavasti työpaikkaa, työn organisointia, työvälineitä, suojautumista ja koulutusta koskevilla toimilla.

Terävien instrumenttien tarpeettomasta käytöstä on pyrittävä luopumaan menettelytapoja muuttamalla. Esimerkiksi ompeluhaavojen sulkemisessa voidaan käyttää tylppiä neuloja terävien sijaan ja pistokset voidaan korvata suun kautta annettavalla lääkityksellä.

Miten työntekijä voi suojautua pisto- ja viiltotapaturmilta?

Huolehdi hepatiittirokotuksestasi. Työnantajalla on velvollisuus tarjota työntekijöilleen mahdollisuus rokotuksiin, jos riskien arvioinnissa todetaan työntekijöiden turvallisuuden tai terveyden vaarantuvan sellaisen biologisen tekijän vuoksi, johon on olemassa tehokkaita rokotteita (esim. hepatiitit A ja B).

Osallistu koulutuksiin ja ota selvää oman työpaikkasi ohjeista ja menettelyistä. Opettele oikeat, turvalliset työtavat ja noudata niitä kaikissa tilanteissa. Varmista, että osaat toimia tapaturmatilanteessa oikein. Ylläpidä osaamistasi.

Ilmoita työnantajallesi viipymättä kaikki havaitsemasi puutteet ja riskit. Korjaa ne mahdollisuuksien mukaan itse (omaa tai muiden turvallisuutta vaarantamatta). Ilmoita työnantajallesi kaikki sattuneet tapaturmat ja vaaratilanteet.

Suunnittele terävien instrumenttien käyttöä edellyttävä toimenpide ja valmistaudu siihen.

- Käytä turvallisuusteknisin suojamekanismein varustettuja instrumentteja aina kun mahdollista.
- Käytä tyyppejä neuloja ompeluhaavojen sulkemiseen aina kun mahdollista.
- Käytä suojakäsineitä (mm. leikkauksissa kaksia päällekkäisiä). Lisäksi suu-, nenä- ja silmänsuojus sekä esiliina ovat tarpeen roiskeilta suojautumiseen.
- Varmista, että tarvittavat työvälineet ovat saatavilla ja kätesi ulottuvilla on asianmukainen särmäisjätteen keräysastia.
- Varmista rauhallinen työympäristö ja poista mahdolliset häiriötekijät.
- Varmista työympäristön riittävä ja häikäisemätön valaistus.
- Varmista, että työvälineille on riittävästi laskutilaa ja työympäristö on siisti ja järjestyksessä.

Keskity toimenpiteeseen. Kerro potilaalle, mitä aiot tehdä, jotta hän ei säikähdä esimerkiksi pistoa ja reagoi odottamattomasti. Ota välineet aina katsekontaktissa ja anna ne työtoverillesi välipöytien kautta, älä kädestä käteen.

Huolehdi terävän instrumentin turvallisesta hävittämisestä, sillä muualle kuin keräysastiaan jätetty instrumentti voi aiheuttaa tapaturman itsellesi, työtoverillesi tai esimerkiksi pesulatyöntekijälle. Älä hylsytä käytettyä neulaa. Laita käytetty neula tai veitsi aina suoraan särmäisjäteastiaan. Täytä keräysastia vain 2/3 osaan astiasta. Sulje turvalliseen täyttörajaan täytetty astia huolellisesti ja tuo uusi tilalle.

Pese kädet huolellisesti toimenpiteen jälkeen ja muista noudattaa työpaikkasi hygieniaohjeita.

Jos tapaturma kuitenkin sattuu:

1. Pysy rauhallisena ja varmista, ettei vahinko pääse toistumaan.
2. Huolehdi instrumentin turvallisesta hävittämisestä.
3. Puhdista vaurioitunut alue välittömästi.

4. Älä päästä potilasta (mahdollista tartunnan lähdettä) pois ennen tilanteen arviointia ja mahdollisia jatkotoimia.
5. Ota yhteys työterveyshuoltoon, muuhun nimettyyn tai päivystävään lääkäriin jatkotoimia varten (oman työpaikkasi ohjeiden mukaisesti).
6. Tee tapaturmasta ilmoitus oman työpaikkasi ohjeiden mukaisesti ja anna tapaturman tutkintaan tarvittavat tiedot. Ilmoituksen tekeminen on tärkeää oman oikeusturvasi kannalta, jotta mahdollinen tartunta voidaan myöhemmin todeta työperäiseksi ja olet oikeutettu tapaturmavakuutuslain mukaisiin korvauksiin.

Lue lisää pisto- ja viiltotapaturmien ehkäisyoppaasta

Työterveyslaitos on laatinut terveydenhuoltoalan työpaikeille oppaan pisto- ja viiltotapaturmien ehkäisystä. Oppaan lähtökohdانا on aihetta koskeva lainsäädäntö. Siinä on koottu yksien kansien väliin kaikki keskeiset kansallisen lainsäädännön vaatimukset. Oppaassa käsitellään keskeiset, työnantajan ja työntekijän velvollisuudet pisto- ja viiltotapaturmien ehkäisemisessä ja esitellään hyviä käytäntöjä. Opas on ladattavissa maksutta Työterveyslaitoksen internetsivuilta.

Lisätietoa

Puro V. et al. 2014. Terävät instrumentit terveydenhuollossa – ehkäise pisto- ja viiltotapaturma tehokkaasti! Saatavissa: www.ttl.fi/fi/verkkokirjat/Documents/Teravat_instrumentit.pdf

Anttila V-J. et al. 2008. Veritartuntavaara työssä. Helsinki, Työterveyslaitos, Kansanterveyslaitos & Sosiaali- ja terveysministeriö.

Cochrane-katsaukset

Parantainen A. et al. 2011. Blunt versus sharp suture needles for preventing percutaneous exposure incidents in surgical staff.

Mischke C. et al. 2014. Gloves, extra gloves or special types of gloves for preventing percutaneous exposure injuries in healthcare personnel.

Lavoie MC. et al. 2014. Devices for preventing percutaneous exposure injuries caused by needles in healthcare personnel.

www.ttl.fi